

Викладач кафедри романо-германської філології
Державного закладу «Луганський національний університет»
імені Тараса Шевченка
(м. Старобільськ, Україна) E-mail: margaritaveremeeva@gmail.com

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ІНТЕРАКТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз поняття «інтерактивна компетентність». З'ясовано, що існує неоднозначне тлумачення поняття «інтерактивна компетентність», яке є ключовим компонентом компетентнісної освіти. Встановлено, що інтерактивна компетентність є індикатором, який надає можливість визначити підготовленість майбутніх учителів іноземних мов до сучасних вимог часу.

Мета роботи. Здійснити теоретико-методологічний аналіз поглядів щодо трактування поняття «інтерактивна компетентність» у контексті компетентнісного підходу та сформулювати авторське визначення його змісту.

Методологія. Методологічну основу статті становлять загальнонаукові методи, такі як: аналіз, синтез, зіставлення та узагальнення, які дозволили вивчити матеріал дослідження, дослідити наукові погляди вчених щодо змістовного трактування поняття «інтерактивна компетентність» та забезпечили можливість формулювання висновків. Використання конкретно-наукових методів сприяло опрацюванню наукових, навчально-методичних та інших літературних джерел. Проблемно-хронологічний метод допоміг визначити ступінь дослідження проблеми.

Наукова новизна. Запропонована авторська дефініція поняття «інтерактивна компетентність» на основі аналізу існуючих наукових поглядів.

Висновки. Компетентнісний підхід здобувачів освіти передбачає, що інтерактивна компетентність має бути одним із ключових результатів сучасної освіти, включаючи трудовий досвід й професійні цінності. Інтерактивна компетентність характеризується сукупністю об'єктивних і суб'єктивних передумов, які сприяють успішній реалізації професійної діяльності майбутніх учителів іноземних мов у відповідності із освітніми стандартами.

Ключові слова: інтерактивна компетентність, майбутні учителі, іноземна мова, компетентнісний підхід, освіта.

Постановка проблеми. Компетентнісно орієнтована освіта передбачає зростання активності й самостійності майбутніх учителів, їх відповідальності за результати своєї іншомовної освіти, тобто за сформованість ключових професійних і загальнокультурних компетенцій.

О.Цільмак систематизує ключові компетентності за типами, видами та підвидами. Ключові компетентності утворюють взаємопов'язані, взаємодоповнюючі типи, що віддзеркалюють предметно-діяльнісний зміст фахової підготовки та забезпечують якісне досягнення її цілей. До ключових компетентностей слід віднести: особистісну, діяльну та соціальну. До складу особистісної ключової компетентності входять такі види як: аутопсихологічна, загальнокультурна, збереження здоров'я; до діяльної – ігрова, навчальна, трудова, професійна, наукова; до соціальної – психологічна, комунікативна, політична, правова, рольова, конфліктологічна, педагогічна [8, 21-22].

Зі свого боку О. Корніяк у своєму дослідженні пропонує розрізняти у складі комунікативної компетентності такі компетентності, як комунікативно-мовленнєва, інтерактивна і перцептивна, за допомогою яких суб'єкт спілкування здійснює у процесі комунікативної діяльності обмін інформацією (розуміння її смислу та висловлення думок), вироблення спільної стратегії взаємодії та встановлення взаємин, сприймання та розуміння партнера зі спілкування [4, 61].

Так, інтерактивна компетентність входить до складу ключових компетентностей фахівця, а саме соціальної, необхідних для успішного спілкування в особистій і професійній сфері, яка передбачає прояв толерантності, поваги і прийняття інших людей незалежно від статі, статусу, релігії, соціальної мобільності та національності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтерактивна компетентність у порівнянні з комунікативною є менш дослідженою областю в педагогічній та психологічній науках. Поняття «інтерактивна

компетентність» отримало наукове обґрунтування у роботах І. Андрійко, Н. Баграмової, Є. Борисенко, Л. Босової, Л. Вольнової, Н. Газової, Г. Жданова, М. Кларіна, О. Макаренко, Л. Панової, Л. Петровської, Є. Полат, О. Пометун, М. Радишевської, С. Тезікової, Theresa Y. Austin, Н. Douglas Brown, Marjorie Hall Haley, J. Koester, T. Pica, R. L. Wiseman, та ін. Проте проблема формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови залишається актуальною й до сьогодні.

Мета роботи. Здійснити теоретико-методологічний аналіз поглядів щодо трактування поняття «інтерактивна компетентність» у контексті компетентнісного підходу та сформулювати авторське визначення його змісту.

Методологія. Методологічну основу статті становлять загальнонаукові методи, такі як: аналіз, синтез, зіставлення та узагальнення, які дозволили вивчити матеріал дослідження, дослідити наукові погляди вчених щодо змістовного трактування поняття «інтерактивна компетентність» та забезпечили можливість формулювання висновків. Використання конкретно-наукових методів сприяло опрацюванню наукових, навчально-методичних та інших літературних джерел. Проблемно-хронологічний метод допоміг визначити ступінь дослідження проблеми.

Наукова новизна. Запропонована авторська дефініція поняття «інтерактивна компетентність» на основі аналізу існуючих наукових поглядів.

Результати дослідження. Основним компонентом в компетентнісній освіті є формування інтерактивної компетентності, а саме знань, умінь і цінностей особистості майбутнього вчителя іноземних мов. У контексті формування інтерактивної компетентності знання виступають певною інформацією про навколишній світ, яку майбутній учитель одержує не у вигляді готової системи від викладача, а в процесі своєї власної активності. Більш того, у процесі взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу майбутній фахівець засвоює різні способи і механізми пошуку знань в індивідуальній і колективній діяльності.

Метою формування інтерактивної компетентності є створення викладачем певних умов навчання, за яких майбутні вчителі іноземних мов самостійно будуть відкривати, здобувати та конструювати знання у різних галузях життя. В освітньому процесі закладів вищої освіти В. Сікора виокремив дві основні педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів:

1) впровадження інтерактивних технологій з предметів циклу професійно-орієнтованої підготовки, спрямованих на формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя, що забезпечує організацію процесу продуктивної навчальної взаємодії викладача і студента, заснованого на їх співпраці та партнерстві з урахуванням інтерактивних форм, методів, методичних прийомів, засобів; передбачає впровадження спектру інтерактивних стилів викладання й інтерактивних ролей викладача; дозволяє майбутньому вчителю виступити в ролі активного суб'єкта педагогічної взаємодії з урахуванням специфіки освітнього процесу;

2) використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу формування інтерактивної компетентності, що забезпечує розуміння майбутніми вчителями необхідність застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності, створення сприятливого інформаційного середовища у процесі вивчення предметів циклу професійно-орієнтованої підготовки, усвідомленого педагогом вибору засобів інтерактивного навчання майбутніх учителів, що обумовлює інтерактивність в обміні інформацією завдяки мультимедіа, гіпермедіа, Інтернет, забезпечує спрямованість майбутніх учителів на творчу самореалізацію, формування професійних і особистісних якостей сучасного вчителя [7, 613-614].

Для успішної реалізації педагогічних умов формування інтерактивної компетентності важливим аспектом виступає роль викладача. Дуглас Браун стверджує, що у викладача може бути безліч ролей у процесі викладання. Подібно до того, як роль батьків у вихованні дітей може бути різною, викладачі не можуть виконувати тільки одну роль. Ролі, які має викладач, найкраще можна описати у формі метафори: викладач як виробник, викладач як лікар, викладач як суддя, викладач як садівник та інші. Тож, існує низка метафор для опису спектра можливих ролей викладача, деякі з яких є більш сприятливими для створення інтерактивного класу, ніж інші.

Дуглас Браун визначає п'ять ролей викладача, які є запорукою успіху інтерактивного навчання у закладах вищої освіти:

1. *Викладач як контролер.* В освітніх установах завжди існує роль викладача як головного контролера, який відповідає за ефективність проведення кожного заняття. Він контролює кожний етап: що робити майбутнім учителям, коли їм слід говорити, які мовні засоби вони повинні використовувати та ін. Здебільшого викладач у ролі контролера може передбачити відповіді майбутніх учителів, оскільки кожен етап заняття є заздалегідь запланованим та детально розписаним. Майбутні вчителі не мають свободи вибору під час такого навчання. У деяких аспектах контроль з боку викладача може бути необхідним, але, для того, щоб відбулась взаємодія, викладач повинен створити атмосферу, в якій може існувати спонтанність рішень, непередбачена мова, свобода вираження поглядів і думок.

2. *Викладач як директор.* Навчальний процес із використанням інтерактивної стратегії може бути побудований таким чином, щоб викладач займав роль диригента оркестру або режисера-поставника. Поки майбутні вчителі беруть участь у певній мовленнєвій діяльності, задача викладача – сприяти та підтримувати плавний та ефективний процес навчання. Кінцевим результатом такого напрямку має бути можливість майбутніх учителів взяти участь у реальній імпровізації, оскільки кожна комунікативна подія приносить свою унікальність.

3. *Викладач як менеджер.* Роль викладача як менеджера передбачає планування викладачем навчально процесу (занять, модулів, курсів, тощо). Викладач чітко і вміло організовує навчальний процес, структуруючи його на аудиторні заняття, але дозволяє кожному майбутньому вчителю проявляти свою творчу сутність, творчий потенціал у процесі навчання. Прикладом цього може слугувати керівники успішних корпорацій. Вони спрямовують зусилля своїх співробітників на досягнення цілей компанії, беруть участь у постійній оцінці і організовують налагоджений зворотний зв'язок, але дають свободу кожній людині працювати у своїй власній галузі знань. Заняття з розвитку іншомовних мовленнєвих умінь майбутніх учителів не повинно суттєво відрізнятися.

4. *Викладач як фасилітатор.* Менш керівні принципи має роль викладача як фасилітатора, яку викладач використовує для полегшення навчального процесу майбутніх учителів іноземних мов. Викладач допомагає майбутнім учителям долати перешкоди та досягати поставлених цілей на своєму шляху. Викладач у ролі фасилітатора повинен певною мірою відійти від управлінської ролі, але під своїм керівництвом дозволити майбутньому вчителю знайти свій власний шлях до успіху, направляючи його при цьому час від часу. Викладач як фасилітатор використовує принцип внутрішньої мотивації, надаючи можливість майбутнім учителям відкривати для себе іноземну мову, використовувати її на практиці, а не розповідати про неї.

5. *Викладач як ресурс.* Ця роль є найменш директивною. Фактично, викладач у ролі ресурсу означає, що саме майбутній вчитель проявляє ініціативу звернутись до вас. Викладач надає допомогу майбутньому вчителю порадами та консультує у разі необхідності. Звичайно, викладач у ролі ресурсу не повинен питати майбутніх учителів, що вони хотіли б дізнатись під час заняття. Вкрай важливим є визначена ступінь контролю, планування та управління викладачем процесом навчання. Але існують ситуації, коли викладач може буквально відійти на другий план і дозволити майбутньому вчителю продовжити свій власний професійний розвиток [9, 166-168].

Отже, на нашу думку, викладач може взяти на себе всі ролі (викладач як контролер, викладач як директор, викладач як менеджер, викладач як фасилітатор, викладач як ресурс) залежно від мети та контексту навчальної діяльності. Домінування певних ролей викладача буде визначатися рівнем майстерності майбутніх учителів. Успіх інтерактивного навчання залежить від викладача, який дозволяє майбутнім учителям поступово переходити від своєї залежності (від фахової діяльності викладача, навчально-методичного забезпечення, навчально-наочних чи електронних посібників, навчальних занять, тощо) до відносно повної незалежності.

Аналізуючи зміст та умови формування інтерактивної компетентності, ми вважаємо, що в процесі іншомовного професійно-спрямованого навчання слід формувати засобами іноземної мови інтерактивну компетентність. Тож, треба визначити, що ми розуміємо під інтерактивною компетентністю.

Існує неоднозначне тлумачення поняття «інтерактивна компетентність». Звернемось до визначення цього поняття у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях.

На думку Н. Газової, інтерактивна компетентність – це здатність фахівця розуміти і породжувати іншомовні висловлювання з урахуванням лінгвістичних, соціальних, професійних правил, яких дотримуються носії мови, в різних ситуаціях у процесі спільної діяльності. Іншими словами, це здатність досягати взаєморозуміння при обміні інформацією з приводу спільної діяльності в процесі організації і розвитку цієї професійної діяльності [2, 70].

М. Радишевська визначає інтерактивну компетентність, як здатність майбутнього вчителя до міжособистісної комунікації, спроможність майбутнього фахівця активізувати діяльність у процесі міжсуб'єктної взаємодії, яка передбачає його готовність до здійснення безперервного індивідуального розвитку, що ґрунтується на сукупності знань, умінь, досвіду майбутнього спеціаліста тактовного і рівноправного спілкування і виявляється в уміннях майбутнього вчителя створювати комфортні і творчі умови взаємодії.

На основі дефініції, вчена виокремлює складові компоненти інтерактивної компетентності: здатність до міжособистісної комунікації; спроможність активізувати діяльність у процесі міжсуб'єктної взаємодії; готовність до здійснення безперервного індивідуального розвитку; сукупність знань, умінь, досвіду тактовного і рівноправного спілкування; вміння створювати комфортні і творчі умови взаємодії [5, 88].

Л. Вольнова розглядає поняття «інтерактивна компетентність» як «готовність майбутнього фахівця сфери «людина-людина» до ефективної взаємодії з учнями і батьками, колегами, керівництвом, іншими фахівцями в системі ділових педагогічних відносин з урахуванням досвіду, цінностей і соціальних умов» [1, 38].

У своєму дослідженні В. Сікора сформулював інтерактивну компетентність майбутніх учителів як здатність здійснювати міжособистісну взаємодію та інтеракцію на заняттях і в реальному житті; спроможність майбутніх учителів активізувати інтерактивну діяльність з викладачем та між собою під час виконання будь-якого завдання в межах міжсуб'єктної взаємодії; готовність майбутніх учителів до застосування інтерактивних методів, прийомів, форм і засобів навчання [6, 116].

Досить цікаву думку висловили Г. Жданова, Є. Борисенко, які вважають, що інтерактивна компетентність – це інтегративна якість особистості, яка дозволяє майбутнім учителям ефективно взаємодіяти один з одним, з викладачами, співробітниками закладу вищої освіти в ході реалізації спільної діяльності та здійснювати ефективну взаємодію в різноманітних ситуаціях спілкування в широкому соціальному контексті [3, 480-481].

Тож, завдяки професійному володінню інтерактивною компетентністю майбутній вчитель зможе правильно поводитися у будь-якій ситуації взаємодії, що виникає в процесі навчальної, позанавчальної чи іншої діяльності. До того ж інтерактивна компетентність дозволяє йому бути гнучким у разі зміни ситуації.

Висновки. Виходячи з контексту порушеної проблеми, можна зробити узагальнений висновок, що інтерактивна компетентність є індикатором, який надає можливість визначити підготовленість майбутніх учителів іноземних мов до сучасних вимог часу. Ми пропонуємо розглядати поняття «інтерактивна компетентність» як: 1) професійно важливу якість особистості майбутнього вчителя, за допомогою якої він здатен до ефективної інтеракції один з одним, з викладачем, з науково-педагогічним працівником чи з співробітником закладу вищої освіти у навчальній та позанавчальній діяльності; 2) досить складне явище, обумовлене наявністю певних знань, умінь і навичок суб'єкт-суб'єктної взаємодії, здатністю майбутніх учителів обмінюватись ідеями, думками та поглядами в ході комунікації та їх готовністю до застосування інтерактивних методів, прийомів, форм і засобів навчання.

Компетентнісний підхід здобувачів освіти передбачає, що інтерактивна компетентність має бути одним із ключових результатів сучасної освіти, включаючи трудовий досвід й професійні цінності. Інтерактивна компетентність характеризується сукупністю об'єктивних і суб'єктивних передумов, які сприяють успішній реалізації професійної діяльності майбутніх учителів іноземних мов у відповідності із освітніми стандартами.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні педагогічних умов формування інтерактивної компетентності у процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов.

References

1. Вольнова Л. М. Інтерактивна компетентність у професійній взаємодії фахівця сфери «людина-людина». *Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів : зб. наук. праць за матеріалами ІХ Всеукр. інтернет-конф.* (Умань, 27 жовтня 2016 р.). Умань, 2016. С. 37-40.
Volnova, L. M. (2016). Interaktyvna kompetentnist u profesiinii vzaïemodii fakhivtsia sfery «liudyna-liudyna» [Interactive competence in the professional interaction of a specialist in the field of «man-man»]. *Suchasni tekhnolohii rozvytku profesiinoï maïsternosti maïbutnikh uchyteliv: zb. nauk. prats za materialamy ІХ Vseukr. internet-konf.* (Uman, 27 zhovtnia 2016.) – *Modern technologies for the development of professional skills of future teachers: a collection of scientific works on the proceedings of 9th All-Ukrainian internet conference (Uman, October 27, 2016).* Uman, Ukraine, 37–40.
2. Газова Н. А. Содержание и пути формирования коммуникативно-интерактивной компетенции – важной составляющей профессиональной компетентности специалиста-менеджера. *Вестник Костромского государственного университета имени Н. А. Некрасова*. Кострома, 2006. Вып. 11. С. 68–73.
Gazova, N. A. (2006). Soderzhanie i puti formirovaniya kommunikativno-interaktivnoy kompetentsii – vazhnoy sostavlyayushey professionalnoy kompetentnosti spetsialista-menedzhera [Content and ways of forming communicative-interactive competence – an important component of the professional competence of a specialist manager]. *Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta imeni N. A. Nekrasova – Kostroma State University named after N. A. Nekrasov*, 11, 68–73.
3. Жданова Г. А. Формирование компетентности студентов в общении как объект педагогического сопровождения. *Известия Тульского государственного университета*. Тула, 2012. № 2. С. 474–484.
Zhdanova, G.A. (2012). Formirovanie kompetentnosti studentov v obschenii kak ob'ekt pedagogicheskogo soprovozhdeniya. [Formation of students' competence in communication as an object of pedagogical support]. *Izvestiya Tul'skogo gosudarstvennogo universiteta – Proceedings of Tula State University*, 2, 474–484.
4. Корніяка О. М. Вивчення розвитку комунікативної компетентності студентів. *Психолінгвістика: зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2009. Вип. 3. С. 60–69.
Korniiaka, O.M. (2009). Vyvchennia rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv [Study of students' communicative competence development]. *Psykholinhvistyka: zb. nauk. prats DVNZ «Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriïa Skovorody» – Psycholinguistics: a collection of scientific works State Institution of Higher Education «Pereiaslav-Khmelnitsky Hrihoriy Skovoroda State Pedagogical University»*. Pereiaslav-Khmelnitskyi, Ukraine: PP «SKD». 3, 60–69.
5. Радішевська М. М. Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2015. 306 с.
Radyshevskya, M.M. (2015). Formuvannia interaktyvnoi kompetentnosti maïbutnikh uchyteliv humanitarnykh spetsialnostei v protsesi profesiinoï pidhotovky [Formation of interactive competence of future teachers of humanities in the process of professional training]. *Candidate's thesis*. Zhytomyr, Ukraine: Zhytomyr Ivan Franko State University.
6. Сікора В. В. Інтерактивна компетентність майбутніх учителів фізичної культури: педагогічні умови її формування. *Теорія та методика навчання та виховання*, 2019. № 47. С. 113–122.
Sikora, V. V. (2019). Interaktyvna kompetentnist maïbutnikh uchyteliv fizychnoi kultury: pedahohichni umovy yïi formuvannia [Interactive competence of future teachers of physical culture: pedagogical

- conditions of its formation]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia – Theory and methods of teaching and education*, 47, 113–122.
7. Сікора В. В. Шляхи формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі. *Педагогіка здоров'я : матеріали VIII Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Харків, 18-19 трав. 2018 р.)*. Харків, 2018. С. 611–614.
Sikora, V. V. (2018). Shliakhy formuvannia interaktyvnoi kompetentnosti maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury v osvithnomu protsesi [Ways of forming interactive competence of future physical education teachers in the educational process]. *Pedahohika zdorov'ia : materialy VIII Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 18-19 trav. 2018) – Health pedagogy: proceedings of the 8th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Kharkiv, May 18-19, 2018)*. Kharkiv, Ukraine, 611–614.
  8. Цільмак О. М. Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: підручник. Одеса : ОДУВС, 2017. 124 с.
Tsilmak, O.M. (2017). Pedahohichna kompetentnist vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu: pidruchnyk [Pedagogical competence of a teacher of higher education: a textbook]. Odesa, Ukraine: ODUVS.
  9. Brown, H. Douglas (2007). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Pearson ESL, 569 p.

Morozova M.

ORCID 0000-0002-7478-2530

Teacher of the Romance and Germanic Philology Department,
State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»
(Starobilsk, Ukraine) E-mail: margaritaveremeeva@gmail.com

THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF «INTERACTIVE COMPETENCE» IN THE CONTEXT OF THE COMPETENCY APPROACH

The article provides a theoretical and methodological analysis of the concept of «interactive competence». It has been revealed that there is an ambiguous interpretation of the concept of «interactive competence», which is a key component of competence education. It has been established that interactive competence is an indicator that provides an opportunity to determine the readiness of future foreign language teachers to modern times.

Article's purpose. Carry out a theoretical and methodological analysis of views on interpretation of the concept of «interactive competence» in the context of the competency approach and formulate the author's definition of its content.

Methodology. The methodological basis of the article are general scientific methods, such as analysis, synthesis, comparison and generalization. They allow to study the research material, explore scientific views of scientists on the meaningful interpretation of the concept of «interactive competence» and provide the opportunity to formulate conclusions. The use of specific scientific methods contributed to the development of scientific, educational and other literary sources. The problem-chronological method helped to determine the degree of study of the problem.

Scientific novelty. The author's suggested definition of the concept «interactive competence» based on the analysis of existing scientific views has been proposed.

Conclusions. The competency approach of learners assumes that interactive competence should be one of the key outcomes of modern education, including work experience and professional values. Interactive competence is characterized by a set of objective and subjective prerequisites that contribute to the successful implementation of the professional activities of future foreign language teachers in accordance with educational standards.

Keywords: interactive competence, future teachers, foreign language, competence approach, education.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2021

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент С. О. Шехацова